17 සාහිත්‍ය විචාර මූලධර්ම

භාෂාව විචිත්‍ර ලෙසත් සුන්දර ලෙසත් යෙදූ කල මැවෙන්නේ සාහිත්‍යය යි. සෞන්දර්යය හා මුසු වූ පූර්ණ මිනිස් ජීවිතයකට ඉන් ලැබෙන්නේ සුවිසල් මෙහෙයකි. ඒ සුවිසල් මෙහෙය සාහිත්‍යයෙන් ලබන්නට නම් එය මනාව පරිශීලනය කළ යුතු ය, එය මනාව සොයා බැලිය යුතුය. එහි මනාව හැසිරිය යුතු ය. සාහිත්‍ය විචාරය යනුවෙන් හැඳින්වෙන්නේ ඒ මනා සොයා බැලීම යි. එය, සාහිත්‍ය පරිශීලනය කරන්නන්ගේ අභිමතය පරිදි සිදුකළ හැක්කක් නොවේ. අපූරු නිරීක්ෂණයක් ඊට අවශ්‍ය ය. නැතහොත් ක්‍රමවේදයක් ඊට අවශ්‍ය ය. සාහිත්‍යය විචාර මූලධර්ම යනු ඒ ක්‍රමවේදය යි. මේ පාඩමෙන් අවධානයට ලක් කෙරෙන්නේ එම මූලධර්ම පිළිබඳව ය.

සාහිත්‍යය කාව්‍යය

චිත්‍ර, නැටුම්, සංගීතය සේ ම සාහිත්‍යය ද කලාවකි. සාහිත්‍ය කලාව හැඳින්වීම සඳහා ''කාව්‍ය'' යන්න පෙරාපර දෙ දිග ම යෙදී ඇත. ගද්‍ය සහ පද්‍ය වශයෙන් කාව්‍ය කොටස් දෙකකි. ගද්‍ය වේවා පද්‍ය වේවා කාව්‍ය යන අපූරු සංකල්පයෙන් හැඟෙන අරුත් සොයා ගිය පෙරාපර දෙදිග විචාරකයින් ඉදිරිපත් කළ අදහස් මෙසේ ය.

පෙරදිග විචාරක අදහස්

වාක්‍යම් රසාත්මකං කාව්‍යම්

''රසය ආත්මය කොටගත් වාක්‍ය කාව්‍යය යි.''

-විශ්වනාථ-

නනු ශබ්දාර්ථෞ කාව්‍යම්

''එක්තැන් වූ ශබ්දය හා අර්ථය කාව්‍යය යි''

-රුද්‍රට-

නොමිලේ බෙදා හැරීම පිණිසයි

ශබ්දාර්ථෞ නිර්දොෂෞ සගුණෞ ප්‍රායඃ සාලංකාරෞ කාව්‍යම්

''දොස් රහිත වූත් ගුණ සහිත වූත් අලංකාරවලින් ශෝභා සම්පන්නවූත් ශබ්දාර්ථ දෙදෙනා කාව්‍ය වන්නේ ය.''

-වාග්භට-

රමණීයාර්ථ ප්‍රතිපාදකඃ ශබ්දඃ කාව්‍යම්

''රමණීය අරුත් ප්‍රතිපාදනය කරන ශබ්දය කාව්‍යය යි.''

-ජගන්නාථ-

අපෙරදිග විචාරක අදහස්

''කවිය වනාහි හොඳම වචන හොඳම පිළිවෙලට යෙදීම යි.''

-එස්.ටී. කොල්රිජ්-

''කවිය යනු අනුත්සාහකව ගලා එන ප්‍රබල හැඟීම් ය.''

-විලියම් වර්ඩ්ස්වර්ත්-

''කවිය වූ කලී ජීවිතය පිළිබඳ මිනිසාගේ ප්‍රතික්‍රියා සටහන් කරවන සූක්ෂම උපකරණයකි.''

-ලුවී මැක්නීස්-

''කවිය යනු ස්මරණීය වාගාලාපය යි.''

-ඩබ්ලිව්.එච්. ඕඩන්-

මේ සියලු අදහස් කාව්‍යය යන්නට නිර්වචනයන් ය. ඉදිරිපත් ව ඇති මේ නිර්වචනවලින් කාව්‍ය පිළිබඳ ව එක් පාර්ශවයක් පමණක් අර්ථවත් වේ. එම නිසා කාව්‍ය හැඳින ගැනීම සඳහා එක් එක් නිර්වචන පමණක් ගැනීම ප්‍රමාණවත් නො වේ.

කාව්‍ය යනු සංකීර්ණ කලා මාධ්‍යයකි. එමෙන් ම එය සියුම් ප්‍රකාශන මාධ්‍යයකි. කවියා නිරන්තරයෙන් උත්සාහ ගන්නේ අපූරු අත්දැකීමක් සූචනය කොට සහෘදයා තුළ චමත්කාරයක් දනවීමට ය. එසේ වූ කාව්‍ය විචාරයට ලක් කළ යුතු කරුණු කීපයක් පෙරා' පර දෙදිග විචාරකයින් පෙන්වා දී ඇත.

1. භාෂාව

කවියාගේ මාධ්‍යය භාෂාව යි. සිය සිතැඟියාවන් සහෘදයා වෙත රැගෙන යන්නේ භාෂාව මගිනි. කවියා කෙතරම් ප්‍රබල ව භාෂාව භාවිත කරන්නේ ද, ඒතරමට ම සිය අත්දැකීම සහෘදයාට සම්ප්‍රේෂණය කිරීමට හැකියාව ලැබේ. කාව්‍යකරණයට ආවේණික වූ විශේෂ භාෂාවක් කවියාට නැත. ඇත්තේ සාමාන්‍ය ව්‍යවහාර ලෝකයේ භාෂාව ම ය. ඒ භාෂාව කවියා විශේෂ ආකාරයෙන් යොදා ගනියි.

භාෂාවෙන් ප්‍රකට වන අර්ථ දෙකකි. ඒ මතුපිට අර්ථය හෙවත් වාච්‍යාර්ථය හා සැඟවුණු අර්ථය හෙවත් ව්‍යංග්‍යාර්ථය යි. කාව්‍යයේ භාවිතවන්නේ මෙයින් ව්‍යංග්‍යාර්ථය යි. ශෝභා-සම්පන්න භාෂාව ලෙස ආනන්දවර්ධන නම් විචාරකයා දක්වන්නේ ඒ ව්‍යංග්‍යාර්ථවත් භාෂාව යි. ''ධ්වන්‍යාලෝක'' නම් කෘතියේදී සිය ධ්වනිවාදය පැහැදිලි කරමින් ආනන්දවර්ධනයන් තවදුරටත් දක්වා ඇත්තේ ඒ ව්‍යංග්‍යාර්ථවත් භාෂාව තුළ ධ්වනිතාර්ථවත් භාෂාව පවතින බව යි. කාව්‍යයක පැවතිය යුතු ඒ ධ්වනිතාර්ථවත් භාවය කාව්‍යයේ ආත්මය වන බව ද ඔහුගේ පිළිගැනීම යි.

''කාව්‍යස්‍යාත්මා ධ්වනිඃ''

සඳ බැස ගියේ ය.
ඉර බැස ගියේ ය.

යන වාච්‍යාර්ථය ප්‍රකට කරන යෙදුම් කවියා ව්‍යංග්‍යාර්ථවත් ව යොදන්නේ,

''සඳ ගිලුනේ ය.''
''ඉර එළිය හැකිලුණේ ය.''

යනුවෙනි. එවිට බැස ගියේ ය යන්නෙන් ප්‍රකාශ වූ දෙයට වඩා ගැඹුරු වූ ත් සුන්දර වූ ත් අරුතක් ''ගිලුණේ ය'', ''හැකිළුණේ ය'' යන වචනවලින් මතුවේ.

''තෙරක් නොමැති සිතිවිලි සයුරක් මැද
සරන විටදි රැය ගෙවෙන තුරාවට''

මෙහි වචනාර්ථය වන්නේ තමන්ගෙන් ඈත්ව ගිය පෙම්වතියක පිළිබඳ ව පෙම්වතෙකු රිය එළිවන තුරු කල්පනා කරමින් සිටි අකාරයක් ගැන ය. එහෙත් කවියා එය ව්‍යංග්‍යාර්ථවත් ව ප්‍රකට කර ඇත්තේ සිතිවිලි නැමති සයුරක රිය ගෙවන තුරු ඇවිද ගිය බව යි. ඉන් වාච්‍යාර්ථයට වඩා ඉදිරියට ගිය අරුතකට සහෘදයා කැඳවාගෙන යයි.

නාලාගිරි දමනයේ දී බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරියට නාලාගිරි ඇතා පැමිණි සාමාන්‍ය සංසිද්ධිය, භාෂාව අපූරු ලෙසත් විශේෂ ලෙසත් යොදා ගෙන බුත්සරණ කතුවරයා ඉදිරිපත්කර ඇති ආකාරය මෙසේ ය.

''............ඈත ධූලින් වැසී ගිය ඇත් රජයැ. මෑත සවනක් ඝන බුදු රැසින් සැදී ගිය බුදු රජාණෝයැ. ඈත කෝපයෙන් රත් වැ ගිය යවට වැනි ඇස් ඇති ඇත් රජයැ. මෑත කරුණාවෙන් තෙත්ව ගිය නිල් මහනෙල් පෙති පරයන ඇස් ඇති බුදුරජාණෝයැ. ඈත එබු-එබු පයින් මහ පොළව පලා පියන්නාක් සේ දිවෙන ඇත් රජයැ. මෑත එබු-එබු පයින් මිහිකත සනහ සනහා වඩනා බුදුරජාණෝයැ. ඈත බැලු-බැලුවන් ''අනේ අනේ !'' යි කියවන ඇත් රජයැ. මෑත බැලු - බැලූවන් ''සාධු! සාධු!'' යි කියවන බුදුරජාණෝයැ. එවේලෙහි ඒ ඈතු ළංවත් ළංවත් සැදූහැත්තෝ ළෙහි අත් ගසන්නට වන්හැ. මුහුණු අත් දෙන්නට වන්හැ. බලා සිටියැ නො හෙම්හයි' යි මුහුණින් හෙන්නට වන්හැ.....''

නාට්‍යයක ආකාරයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේත් ඇතාත් දෙපසක තබා වර්ණනාවට ලක් කිරීමෙන් සහෘදයා තුළ විටක වීර රසයත් විටක කරුණා රසයත් ආදිය මවන්නට කවියා සමත්වී ඇත.

දරුණු නියඟයක් පිළිබඳ චිත්‍රයක් සහෘද සිතෙහි මවන්නට ව්‍යංග්‍යාර්ථවත් භාෂාව යොදාගෙන ඇත්තේ මේ අයුරෙනි.

> සුදට වියලුණු තොල් විවර කර
> වැස්ස වළාහක හඳ තෙමන තුරු
> පොළව උඩුබැලියෙන් සිටී බලාගෙන

මෙහිද විශේෂ වූ භාෂාවක් නොයෙදී ඇති අතර ප්‍රස්තුතයට අනුකූල ව භාෂාව විශේෂ ව යොදාගෙන ඇති බව පෙනේ.

කාව්‍යයක මේ විශේෂ භාෂා භාවිතය පෙරදිග විචාරකයින් හඳුන්වන්නේ ''රීතිය'' යනුවෙනි. රීති වාදය ඉදිරිපත් කළ විශ්වනාථ නම් විචාරකයා ''කාව්‍යාලංකාර සූත්‍රයේ දී'' රීතිය යනු අපූරු ලෙස පද ගැළපීම ලෙස දක්වා ඇත. බටහිර කාව්‍ය විචාරක අයි. ඒ. රිචඩ්ස් ද මේ සුවිශේෂී පද ගැළපීම කාව්‍යයක අනිවාර්යය අංගයක් බව දක්වා ඇත.

2. සංකල්ප රූප

කාව්‍ය විචාරයේ දී අවධානයට ලක් කළ යුතු තවත් අංගයක් ලෙස සංකල්ප රූප දැක්විය හැකි ය. සහෘදයාගේ පසිඳුරන් මාර්ගයෙන් ඔහුගේ සිතට ඇතුළු වී භාව ප්‍රබෝධයක් ඇති කිරීමට සමත්වන, වචනවලින් මැවූ චිත්‍රය සංකල්ප රූප නම් වේ. සංකල්ප රූපවලින් සිදුකෙරෙන්නේ යම්කිසි අවස්ථාවක් හෝ මනෝ භාවයක් සහෘද සිතෙහි උත්කර්ෂවත් ව තැන්පත් කිරීම යි. ඉන් ඔහුට සාමාන්‍ය ලෝකයෙන් කාව්‍ය ලෝකයට ඇතුළුවීමට අවස්ථාව සැලසේ.

කාව්‍යයක් විචාරයේ දී ඉන් සහෘද සිත පුබුදුවාලන අදහසක් මතු ව ඇත් ද යන්න සොයා බැලිය යුතු ය. කවියා සංකල්ප රූප නම් මෙවලම භාවිත කරන්නේ ඒ සඳහා ය. සංකල්ප රූප යන්නෙහි සරල අදහස රමණීය වූ අදහස යන්න යි. රමණීය වූ අදහසක් නොමැත්තේ නම් එහි කාව්‍යයක් නැත.

කවියා සංකල්ප රූප භාවිත කිරීමේ දී යොදා ගන්නේ විවිධාකාර අලංකාර යි. ලලනාවක් විවිධ ආභරණවලින් පළඳවා අලංකාර කළ විට මනමාලියක් වී සියල්ලන්ගේ සිත් පැහැර ගන්නේ යම්සේ ද කාව්‍යයේ ශරීරයට අලංකාර යෙදීමෙන් සහෘද සිත පැහැර ගැනේ.

පෙරදිග (භාරත) අලංකාරවාදය ඉදිරිපත් කළ භාමහ (කාව්‍යාලංකාරය) රුද්‍රට (කාව්‍යාලංකාර සංග්‍රහ) දණ්ඩින් (කාව්‍යාදර්ශය) වැනි පෙරදිග කාව්‍ය විචාරකයන් ද හර්බට් රීඩ්, මිඩ්ල්මන් මරී වැනි අපරදිග විචාරකයන් ද කාව්‍යයක රමණීය බව ඇතිකරලීම සඳහා අලංකාර භාවිතය අවශ්‍ය බව පෙන්වා දී ඇත. දණ්ඩින් සිය කාව්‍යාදර්ශයේ දී කාව්‍යයේ ශෝභාව වඩවන ධර්ම අලංකාර බව පෙන්වා දීමෙන් එය තහවුරු වේ.

> ''කාව්‍යශොභාකරාන් ධර්මාන්
> අලංකාරාන් ප්‍රචක්ෂතෙ''

කාව්‍යකරණයේ දී බහුල වශයෙන් යොදා ගන්නා අලංකාර කීපයක් ඇත. උපමාලංකාරය හා රූපකාලංකාරය වඩාත් ප්‍රකට අලංකාර දෙකකි. කිසියම් වස්තුවක් තවත් වස්තුවකට මෙන්, සේ වැනි නිපාත පද යොදා සමාන කර දක්වීම උපමාලංකාරය යි.

"සපුමල් කැලෙව් තුඩ මද රතිනි මනහර"

තොටගමුවේ සිරි රාහුල හිමියන් සැළලිහිණියාගේ හොට සපුමල් කැකුළකට උපමා කර ඇත. සැළලිහිණියාගේ හොට හා සපුමල් කැකුළ ප්‍රමාණයෙන් හා පැහැයෙන් සමනාත්මතාවක් ගන්නා නිසා ඒ උපමාව භාවිත කර ඇත.

මෙන්, සේ ආදී උපමාවාචී නිපාත පද භාවිත නොකොට ඍජුව ම යම් වස්තු දෙකක්, එකක් ලෙස දක්වීම රූපකාලංකාරයයි.

"වැඳ ඔහු පද කමල
තමා ආ තතු කීය මූසිල"

මෙහි ගුත්තිල පඬිතුමාගේ දෙපා නෙළුමක් හා සමාන යැයි නොපවසා මූසිලයන් ගුත්තිලයන්ගේ "පාද පද්ම" වඳින ලද බව දක්වා ඇත.

කාව්‍යාලංකාර අතරින් උත්ප්‍රේක්‍ෂාලංකාරයට ද විශේෂ තැනක් හිමිවෙයි. ලෝකයේ ස්වභාවයෙන් පවත්නා දෙයක් වෙනත් ආකාරයකින් දැකීම උත්ප්‍රේක්ෂාලංකාරය යි.

නුපුබුදු තැඹිලි මල්
ඇගේ දඟ යුගට මන කල්
පැරද සැඟවුණු තුල්
කොළපු ඇතුළට පිවිසි හැම කල්

තැඹිලි මල පිබිදෙන්නට පෙර කොළපු තුළ තිබීම ස්වාභාවික සිද්ධියකි. මෙය කවියා වෙනත් ආකාරයකින් දකියි. පිබිදීමට ආසන්න වූ තැඹිලි මල වසා තිබෙන කොළපුව ඇගේ (කාව්‍යශේඛරයේ-බමුණු කුමරියගේ) දඟ යුවළට (දෙකලවාවලට) පරදියි. ඉන් ලැජ්ජාවට පත්වූ තැඹිලිමල හැම විට ම කොළපුව

නොමිලේ බෙදා හැරීම පිණිසයි

තුළ ම රැඳී සිටින්නාක් වැනි ය. කවියාගේ මේ අපූරු දැකීම නිසා සහෘදයාගේ සිතේ රමණීය සිතුවමක් මැවෙයි.

මේ අලංකාරවලට අමතරව දීපක, අතිශයෝක්ති, සමාසෝක්ති ආදී රාශියක් අලංකාරවලින් කවිය සරසන්නට කවීහු වෙහෙසෙති. තමන් ඉදිරිපත් කරන අලංකාර නවතාවකින් හා අන්තර්ගතයට උචිත පරිදි ඉදිරිපත් කිරීමට වගබලාගත යුතු බව හර්බට් රීඩ් නම් බටහිර විචාරකයා තරයේ පවසා ඇත.

සංකල්ප රූප භාවිතයේ දී අලංකාරවලට අමතර ව සංකේත භාවිතය ද කවියා විසින් සිදුකරන බව විචාරක පිළිගැනීම යි. සංකේතයක් යනු එක් වස්තුවක් මගින් වෙනත් වස්තුවක්, අදහසක් හැඟවීම යි. එක් උපාසිකාවක් මිය ගොස් ඇති බව සංකේත කීපයක් ඇසුරෙන් ඉදිරිපත් කර ඇති ආකාරය යි මේ.

පිරුවානා පොත් වහන්සේ
කනප්පුවෙහි පෙරලී ඇත
මිදුල පුරා වියළුණු කොළ
ඒ මේ අත විසිර තිබේ
මිදුලෙ පහන් පැලේ නිතර
සැළුණු දල්ල නිවී ගොස් ය
ඉඳ හිට ගේ පිළිකන්නේ
බල්ලෙකු උඩු බුරනු ඇසේ.

3. පරිකල්පන ශක්තිය

කාව්‍ය විචාරයේ දී අවධානයට ලක්වන තවත් අවස්ථාවකි පරිකල්පන ශක්තිය. ''කල්පන'' යනු සිතීමයි. පරිකල්පන යනු විශේෂයෙන්, හාත්පසින් මනාව සිතීම යි. එසේ නම් කාව්‍යයක් යනු විශේෂයෙන් සිතන ලද්දකි, හාත්පසින් සිතන ලද්දකි, මනාව සිතන ලද්දකි.

ඒ යටතේ කවියා සිය අත්දැකීම පෙර නොවූ විරූ දෙයක් බවට පත් කරයි. සාමාන්‍ය ලෝකයේ පවතින දේ කාව්‍යලෝකයට සුදුසුවන ආකාරයෙන් සකස් කරන්නේ මේ පරිකල්පන ශක්තිය විසිනි. මෙය පෙරදිග කාව්‍ය විචාරයේ දී

''ප්‍රතිභානය'' යනුවෙන් හඳුන්වා ඇත.

''අපූර්ව වස්තු නිර්මාණක්ෂමා ප්‍රඥා ප්‍රතිභා''

යම් වස්තුවක් අපූරු ලෙස නිර්මාණය කිරීමේ ප්‍රඥාව ප්‍රතිභාවයි.

සමන්පිච්ච මල් ඉහිරුණු
නිල් තණකොළ පිට්ටනියක්
වගෙයි අහස අන්න බලනු
කොච්චර ලස්සනද රෑට

තරු පැයූ ආකාශය කවියෙකු විශේෂයෙන් සිතා ඉදිරිපත්කර ඇති ආකාරයකි එය. ඒ තුළින් සහෘදයාට මැවෙන්නේ රාත්‍රී ආකාශයක් පමණක් ම නොවේ. ඊට එහා ගිය චිත්‍රයක් ඔහුගේ සිතෙහි මතුවේ.

ආලෝකය විහිදෙන සඳක් ගැන කවියා සිය පරිකල්පන ශක්තිය දිග හැර ඇත්තේ මෙසේ ය.

කන්ද දිගේ ලන්ද දිගේ සළුපොට	වැටුණා
නින්ද යෙදී නිදන දියේ දිය මත	වැටුණා
බැද්ද දිගේ තුරු මුදුනේ වැටී විසුරු	ණා
ඇන්ද සළුව සඳ කුමරී බඳෙන්	ගිළිහුණා

සඳ එළිය විහිදී යන ආකාරය කවියා දකා ඇත්තේ සඳ කුමරිය ඇඳ සිටි සළුපොට ගිලිහීයාමක් ලෙස ය. ශෘංගාර රසය ද මවමින් සහෘදයා අපූරු ලොවකට කැඳවාගන්නට කවියාට හැකි වූයේ ඔහු තුළ වූ පරිකල්පන ශක්තිය හේතුවෙනි.

4. ශබ්ද ධ්වනිය

කාව්‍යයකට අර්ථ ධ්වනිය මෙන් ම ශබ්ද ධ්වනිය ද එකසේ ම වැදගත් වේ. ඊට හේතුව කාව්‍යය වූ කලී ශබ්දයේත් අර්ථයේත් එකතුව වන බැවිනි.

''ශබ්දාර්ථෞ සහිතෞ කාව්‍යම්''

කාව්‍යයක රසය පැතිකඩ දෙකකින් මතුවේ. ඒ ශබ්ද රසය හා අර්ථ රසය වශයෙනි. කාව්‍ය විචාරයේ දී සොයා බැලිය යුත්තේ මේ පැතිකඩ දෙක ම කාව්‍යයක පවතී ද යන්න යි. එසේ නොවී අර්ථ රසය හෝ ශබ්ද රසය පමණක් ඇති කාව්‍යය පැවතිය නො හැකි ය.

කාව්‍යයක ශබ්දය වූ කලී අර්ථයේ දෝංකාරය යි. ඒ අනුව කාව්‍යයක ශබ්දය, අර්ථය උද්දීපනය කිරීමට හේතු වේ. ටී. එස්. එලියට් නම් විචාරකයා දක්වන්නේ කාව්‍යයක ශබ්දයෙන් මතු කරන ගීතවත් බව අර්ථයෙන් වෙන් කළ නොහැකි බවයි.

වළඳින අදහසින් මෙන් සුර ගඟ	අඟන
නල බල සසල දළ රළ පෙළ නුබ	නැගෙන

මහා සාගරය නැමැති පුරුෂයා අහස් ගඟ නැමැති ප්‍රියාව වැළඳගන්නා අදහසින් අහසට නැගෙන්නේ සුළඟින් සෙලවෙන දෙ අත් නැමැති මහ රළ පෙළින් යුක්තවය. 'ල'කාර බහුල ව යෙදීමෙන් මතුවන අනුප්‍රාස ලක්ෂණය නිසා මෙහි අර්ථයට අනුකූල ව ශබ්ද රසය මතු වී ඇත.

මසෙක් ගොදුරු	පතා
මෙවුලෙහි මිණි	ගතා
නිල් සෙවෙලැයි	සිතා
සරල් වරල්	ගතා

මේ පද්‍යය කියවනවිට ද එහි අර්ථය උද්දීපනය කිරීම සඳහා ශබ්දය අපූර්ව ලෙස ඉවහල් වී ඇති බව පෙනේ. මත්ස්‍යයන්ගේ හැසිරීම් රටාවට ගැළපෙන සේ පද භාවිත කර තිබීම ඊට හේතුව යි.

බුත්සරණ කතුවර විද්‍යාචක්‍රවර්තීන් විසින් වෙස්සන්තර ජාතකයේ විරූපී ස්වරූපයක් ගත් පූජකයාගේ දර්ශනය නිසා ජාලිය-ක්‍රිෂ්ණජිනා සිත් තුළ හට ගත් මහත් කම්පනය, භීතිය පිළිබිඹු කිරීමට ඉතා දක්ෂ ලෙස කැඩි-කැඩී යන කෙටි වාක්‍ය රිද්මය උපයෝගී කරගෙන ඇත්තේ මෙසේ ය.

"උගේ හිස කේ තඹ වනැ. ඇස් පිගුවම්. බුන් නාසයැ. කන රොඹුයැ. පිටින් වකැ. බඩින් උසයැ. බඩ මහතයැ. පා බකලයැ. නිය පිරිතියැ.

මෙසේ අවලක්ෂණ වූ යකුට අප නොදෙන්නේ නොවැලැකැ දන් දෙන බැවින් මා දෙන්නේ. මා නැගැණියෝ ඉතා සියුමැලියෝ ය."

මෙහි සරල කෙටි වැකි භාවිතය නිසා අර්ථ උද්දීපනය ශබ්දය ඔස්සේ සිදුව ඇති බව දක්නට ඇත.

5. හැඟීම් දනවීම

කවියා නිරන්තරයෙන් ම සහෘදයාගේ බුද්ධියට මෙන් ම හදවතට අමතන්නෙකි. සහෘදයාගේ හදවතට සංවේදී බව ඇතුළු කිරීම කවියාගේ යුතුකමක් ද වන්නේ ය. ඒ නිසා ම කවියා හා හැඟීම් අතර සබඳතාවක් ඇත.

කවියා සිය වාචනා මාර්ගයෙන් භාව හෙවත් හැඟීම් සහෘදයාගේ හදවතට පිවිසවමින් එහි කම්පනයක් ඇති කරලයි. හැඟීම් දනවීම යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ එය යි. කාව්‍යයක ඒ ගුණය පවතින්නේදැ'යි සොයා බැලීම ද විචාර ලක්ෂණයක් ලෙස දැක්විය හැකි ය.

මෙයින් අදහස් කරන්නේ සහෘදයා ඊර්ෂ්‍යාව, වෛරය වැනි පහත් සිතිවිලි හා මුසුකොට හැඟීම් ඇවිස්සීම නො වේ. සහෘද සිතේ හැඟීම් පුබුදුවාලීම යි. පිබිදෙන්නේ කැකුළු ය. ඒ කරුණාව, මෛත්‍රිය, ඉවසීම වැනි සිතිවිලි කැකුළු ය. ඒ සිතිවිලි ඔස්සේ සුපුෂ්පිත උසස් චින්තනයකට මග පාදා දීම කාව්‍යයකින් විය යුතු ය. අපරදිග කාව්‍ය විචාරක පී.ග්‍රේ මහතාගේද අදහස එය යි.

ඉඳ ඉඳ එක	වෙහෙර
විඳ විඳ දහම්	මනහර
සිඳ බිඳ දුක්	සසර
අනේ දෙව්දත් නො දිටි	මොක්පුර

ගුත්තිල කාව්‍යයේ සඳහන් මේ පද්‍ය කියවීමේ දී සාම්ප්‍රදායික දේවදත්ත චරිතය පිළිබඳ ව බුදුන් වහන්සේට එරෙහි වීම සම්බන්ධ ව සහෘද සිතේ වෛරයක්

ක්‍රෝධයක් උපදින්නේ නැත. එහි අවසාන පාදය කියවෙත් ම ඉන් උපදින්නේ සානුකම්පික සිතැඟියාවකි.

කැලේ තිබෙන කොයි දේ වත් රස වේවා
මලේ බඹරු මෙන් පිරිවර ඇති වේවා
අච්චේ තියෙන රැස්මාලා අඩු වේවා
ගව්වෙන් ගව්ව දිව මාලිග සෑදේ වා

යසෝදරාවතේ සඳහන් මේ පද්‍යය කියවන විට සහෘද සිත සැබවින් ම යසෝදරාවන් පිළිබඳ ව දයාබරිත සිතිවිල්ලකට විවර වීම ස්වාභාවික ය. සිදුහත් බෝසතාණන් තමන්ගෙන් වෙන්ව යාම පිළිබඳ ව යසෝදරාවන් තුළ වෛරයකට ඉඩ නොතබා උපේක්ෂාවකට විවර වන පරිදි අවස්ථාව දැක්වීම ඊට හේතුව යි.

පෙරදිග කාව්‍ය විචාරයේ දී රසවාදීන් ''කාව්‍ය රස'' සංකල්පය හඳුන්වා දී ඇත්තේ කාව්‍යයක හැඟීම් දනවීම පිළිබඳ අවධාරණය කිරීමට ය. සහෘද සිතේ කෘතිම ලෙස ගොඩනැගෙන ප්‍රතික්‍රියා ආස්වාදනීය ලෙස ඉදිරිපත් කළ විට රස උපදී. සාමාන්‍ය ලෝකයේ දී සහෘද සිතේ උපදින රති, හාස්‍ය, ශෝක ආදී හැඟීම් ශෘංගාර, හාස්‍ය කරුණ ආදී රස බවට පත්වී ආනන්දය ලබා දීම රස ඔස්සේ සිදුවේ. හැඟීම් ප්‍රබෝධජනක වන්නේ ඒ රස හා මුසු වූ විට ය.

6. චින්තනය

කාව්‍ය විචාරකයා කාව්‍යයක හැඟීම් දනවීම පමණක් නොව එහි යම් චින්තනයක්, දෘෂ්ටියක් පවතීදැ'යි සොයා බැලීම ද කළ යුතු ය. ඕනෑ ම කාව්‍ය රචකයෙකුට සිය නිර්මාණයට සුදුසු කිසියම් චින්තනයක් මූලාශ්‍රය වේ. ඒ ඔස්සේ ඔහු සහෘදයාගේ බුද්ධියට අමතයි. ගද්‍ය වේවා පද්‍ය වේවා කාව්‍ය නිර්මාණය අත්විඳින සහෘදයා එහි අවසානයේ අපූරු චින්තකයෙකු බවට පත්විය යුතු ය. බුද්ධිමය වශයෙන් ශුභවාදී වෙනසකට ඉන් ඔහුට පත්විය හැකි ය.

ටජ්මහල් සොහොන් කොතේ
සඟවා ඇත්තේ
සාජහන්ගේ අපූරු ප්‍රේමය නොව
අහස උසට නැඟි
ඔහුගේ ආඩම්බරය යි.

ප්‍රේමයේ මනරම් ස්මාරකය ලෙස ලෝ ප්‍රකට ටජ්මහල පිළිබඳ ව පැවති සාම්ප්‍රදායික අදහස සහෘද සිතින් ඈත් කොට එමගින් නව චින්තනයක් සහෘදයාට දායාද වීම මේ පද්‍ය නිර්මාණයේ දී සිදුව ඇත.

7. ආකෘතිය

කවියා සිය අත්දැකීම් සහෘදයා වෙත රැගෙන යාම සඳහා භාවිත කරන හැඩය නැතහොත් ස්වරූපය ආකෘතිය යි.

කාව්‍යයේ අන්තර්ගතයට අනුකූල වන සේ කවියා සිය ආකෘතිය සකසා ගනී. එය බොහෝ විට ''විරිත'' (වෘත්තය) වැනි සංකල්ප ඔස්සේ කළ හැකි බව විචාරක පිළිගැනීම යි. ආකෘතිය අන්තර්ගතයට අභේදනීය ව පවතින්නකි.

අධික ව සුරා පානය කොට වෙරිමත් වූ අයෙකුගේ හැසිරීම් රටාව ගෙන හැර පානු වස් ඉදිරිපත් කර ඇති සිවුපද ආකෘතිය යි මේ.

රැගත් සුරා පිරූ	විතින්
සුරත් තඹුරු පෙති සෙ	නෙතින්
පුවත් නොදන බමන	ගතින්
නටත් අයෙක් සුරා	මතින්

බියෙන් හා සැකයෙන් යුතු ව තම හිස-රැවුල් බාමින් සිටින කරණවෑමියා දකින රජු තුළ හටගන්නා සංවේගය පළ කිරීම සඳහා, ''පින් නැත්තෙමි'' පද්‍ය පන්තියේ දී ජී. බී. සේනානායක ශූරීන් භාවිත කළ නිසඳැස් ආකෘතිය මේසේ ය.

''කරණෑමි
තුටු සිතින් අනුන්
බිය සැකින්
මා
දළ රවුළු කපා
පින් නැත්තෙමි මම...''

මීට අමතර ව අපරදිග කාව්‍ය විචාර මූලධර්මවල කාව්‍යයක් විචාරය කිරීමේ දී විචාරකයා පිහිටිය යුතු පදනම් කීපයක් දක්වා ඇත.

* සදාචාරාත්මක විචාරය
* මනෝ විද්‍යාත්මක විචාරය
* සමාජ විද්‍යාත්මක විචාරය

ආදි වශයෙන් දැක්වෙන්නේ ඒවා ය.

කාව්‍යයකින් දෙන පණිවිඩය තුළින් සදාචාරය ඔස්සේ ජීවන අත්දැකීම් පුළුල් කරගන්නට නම් එවැනි මගක් කාව්‍යයක ඇත්ද'යි සොයා බැලීම සදාචාරාත්මක විචාරය යි. ප්ලේටෝ, මැතිව් ආර්නෝල්ඩ්, ආචාර්ය සැමුවෙල් ජොන්සන් වැනි අය කාව්‍ය විචාරයේ දී මේ පදනම යොදා ගත්හ.

සිග්මන් ෆ්‍රොයිඩ්, යුං ඇඩ්ලර් වැනි මනෝ විද්‍යාඥයන්ගේ අදහස් හා මුසු වෙමින් පැතිර ගිය විචාර ක්‍රමයකි මනෝවිද්‍යාත්මක විචාරය, එයින් ඔවුන් මතු කිරීමට උත්සාහ ගත්තේ කාව්‍යයකින් මනෝ විද්‍යාත්මක විග්‍රහයක් සිදුවන්නේ ද යන්න යි.

සාහිත්‍ය හා සමාජය අතර ඇත්තේ අපූරු බැඳීමකි. ඒ අනුව කාව්‍යයකින් සිදුකෙරෙන සමාජ විග්‍රහය සැලකිල්ලට ගෙන ඩබ්. ඒ. ඕඩන්, ස්පෙන්ඩර් වැනි විචාර වාදීන් ඉදිරිපත් කළ විචාර ක්‍රමය සමාජ විද්‍යාත්මක විචාරය නම් වේ.

මේ ආකාර විචාර රටාවන් ඔස්සේ කාව්‍යයක සුල මුල පමණක් නොව අන්තර්ගතයත්, ආකෘතියත් මැන බැලීමෙන් විචාරයේ නියැලීමට හැකියාව ඇත. ඒ තුළින් කාව්‍ය පිළිබඳ වූ නිර්වචන කොතෙක් දුරට කාව්‍ය සඳහා ගැළපේද යන්න සොයා බැලිය හැකි ය.

ක්‍රියාකාරකම 17.1

විචාර මූල ධර්ම පාදක කරගනිමින් පහත සඳහන් ගද්‍ය-පද්‍ය කොටස් විචාරයට ලක් කරන්න.

1.
හිමයේ ගොසින් මල් යහනක නිදනවද
කොමළ අනගි සිරිපා දෙක රිදෙනවද
හිගේ නැතිව දෙවියෝ මුර කරනවද
මගේ ඇත් රජුනි හිමි සඳ කොතනකද

-යසෝදරාවත-

2.
රෝස මලේ - නටුවෙ කටු
වන බඹරෝ - ඔහොම හිටු
නටුව නොවේ - මල සිඹිමි
මම ළමයෝ - පැණි උරමි
වන බමරෝ - මෙහෙම මලක්
පැණි නොපටයි - මල අපටයි

3.
රූ රැසේ අඳිනා ලෙසේ අත් ලෙළ දිදී විදුලිය පබා
රන් රසේ එක්වන ලෙසේ අත් නාදනූ පා තබ තබා
කම්පසේ දෙන සැර ලෙසේ දෙස බල බලා නෙතගින් සබා
මම් කෙසේ පවසම් එසේ වර සුර ලඳුන් දුන් රඟ සුබා

4.
අම්මා සඳකි ඔබ ඒ ලොව හිරුය රිදී
ඒ ඉර හඳින් ඔබේ ලෝකය එළිය වුනි
රැකුමට පුතුන් දිවියේ දුක් ගැහැට විඳී
පිය සෙනෙහසට කව් ගී ලිය වුනා මදී

5.
ගමට කලින් හිරු මුළුතැන්ගෙට වඩනා
ඒ හිරු එළියේ නැණ මල් පොඩි පිපුණා
ඒ මල් සුවඳේ අද ලොව්තුරු සුව විඳිනා
කලා වැවේ නිල් දියවර අපෙ අම්මා

ක්‍රියාකාරකම 17.2

පහත සඳහන් පද්‍ය පන්ති පිළිබඳව විචාර සටහන් ඉදිරිපත් කරන්න.

1. අන්ධ ළමයා

1.	මල් ලස්සනයි හොඳ හොඳ පාටයි	කීවා
	පෙනෙනවා දකිනවා කියනා	ඒවා
	මොනවද අම්මේ මම අහගන්නට	ආවා
	තෝරා දෙන්න මම දන්නේ නැහැ	මේවා
2.	මල්වල හොඳ සුවඳ මිස පාටක්	කොහෙද
	ඒවා මොළොක් බව තේරෙනවා	මටද
	එළියක් කියා මොනවත් හෙම	තියෙනවද
	මට තේරුම් ගන්න අම්මේ බැරි	මොකද
3.	උණුසුම දැනේ දහවල මට රැයට	වඩා
	වෙනසක් හෙම තියෙනව ද එහි මෙයට	වඩා
	මට නොදැනෙන්නෙ මම කණ කොලුවෙක්ලු	කුඩා
	ලොකු වෙන කොට දැනේවි ද මම අසමි	අඬා
4.	ඇඟිලි තුඩට මල් පෙතිවල ඇති	මෙළෙක
	මට දැනෙනවා එය අල්ලන හැම	විටක
	පාටක් කියා ඇත්නම් ගතියක්	මලක
	අම්මේ අත නොගෑවෙන එක තමයි	දුක
5.	ලස්සන කියන දේ නැහැයට වත්	කනට
	මගේ දිවට හරි මගෙ අත	පයවලට
	නොදැනෙන්නේ මොකද තෝරා දෙන	කලට
	ඉවසා ගෙන ඉන්ට අම්මේ බැරිය	මට
6.	ඇයි අම්මේ අඬන්නේ මේ කඳුලු	සලා
	මට දැනෙනවා යයි මගෙ අත දිගට	ගලා
	නාඬන් අම්මෙ නාඬන් මම විහිළු	කළා
	එන්නද ගොසින් බොරු කී කොල්ලන්ට	තළා

-සුදෝ සුදු-

-කේයස්-

නොමිලේ බෙදා හැරීම පිණිසයි

2. ඕ මට හමුවෙයි.

1. නිල් අතු රිකිලි බිඳ නැඹුල් සුවඳ හැමූ
ආලෝකය දිගේ සුළඟට එකතු වෙමූ
ළඟදිම අපේ ජය බිම විය හැකිය හමූ
මේ හෙල් මැදින් අපි තව ඉදිරියට යමූ

2. අත්පොඩි දෙකක සියුමැලි බව ගෙලට දනී
උණුසුම් හැඟීමක් හදවත වැළඳ ගනී
එකෙණෙහි ආදරය පෙළහර නගනු වැනී
සංගීතයක් තොල් අතරින් පිටට පනී

3. කවි රජදහන්හීබැඳි කොටු පවුරු වගේ
ඇතින් පෙනෙන දම් පැහැ කඳු වළලු දිගේ
සැන්දෑ වළාවක් යෙහෙළිය නොදක ඇගේ
විමසා බලන්නට අහසෙහි ඉහළ නැගේ

4. පෙම් සිතුවම් මවා හද රජ දහන් මැද
පන්ගස් මැදින් එන සීතල සුළං රොද
කුමරිය ඔබේ ගන නිල් කෙස් රොදින් ඇද
ඇවටිලි කළේ මං සළකුණු කියන් නද

5. මුළු ලොව යස ඉසුරු මදි බව සිතෙන විට
ඉරහඳ කනක තරු පොදි බැඳ එකතු කොට
පෙම් පඬුරකට ලැබුණත් ඇස් ඉදිරි පිට
ඔබගේ සුසුමකට නොවටී සොඳුර මට

-එච්. එම්. කුඩලිගම-

ක්‍රියාකාරකම 17.3

පහත සඳහන් ගද්‍ය පාඨ පිළිබඳව විචාර සටහන් ඉදිරිපත් කරන්න.

1. ''මෙසේ එක්ව යන කලට නොකල් නොවේලා කොටලා මහ වැස්සක් නැඟීය. ඒ වේලාට ගසන විදුලියෙන් හා මේඝ නාදයෙන් හා වස්නා වැස්සෙන් ආකාශය අතුරු සිදුරු නැතිවිය. ඒ වෙලාවට ම පිට පිට හෙළා විදුලිය ගසන්නාසේ විළිත් පහරන්නට වන. ආස ගුගුරන්නා සේ හඬ ගසන්නටත් වන. වස්නා වැසි බෝවා සේම ප්‍රසව දුකත් බෝ විය. සමුණාණන් බණවාලා......''

-පටාචාරා වස්තුව-
-සද්ධර්මරත්නාවලිය-

2. ''........නැවත නැවතත් කියනලදුව ඉදින් තොප හැමට අභිප්‍රාය වීනම් යම්හ'යි ගිවිස පිරිවර හා සමග එවිලට ආකාශයෙන් බස්නාහු පය මලෙහිම එළාගෙන බටුවාහු ය. එකල බෝධිසත්ත්වයන්ගේ පය යපටකින් මැසූ කලක් පරිද්දෙන් ඇසිර ගියේ ය. ඉක්බිති මල කඩා ගනිමි'යි සිතා ඇදී ඇදී සේ පළමුකොට කකුලේ සම් කැඩී ගියේ ය. දෙවෙනිව මස් කැඩී, තුන් වෙනිව ඇට කැඩී ඇටෙයෙහි ඇසිර සිට ලේ වැහෙන්නට පටන්ගෙන බලවත් වූ දුක්ඛ වේදනා පැවැත්තේ ය. එකල බෝධිසත්ත්වයෝ ඉදින් මම බැගෑපත්ව ඇඬීම් නම් මාගේ බන්ධූහු භයපත්ව ගොදුරු නොකා දුකින් පලා යන්නාහු දුර්වල ව සමුද්‍රයෙහි වැටී යන්නාහ'යි බන්ධූන් කෙරෙහි කරුණායෙන් දුක්ඛයෙන් වේදනාව ඉවසා හංස සමූහයා කැමති පරිද්දෙන් කා බී කෙළින්ට පටන්ගත් කල්හි බෝධිසත්ත්වයෝ බඳධාරාවයෙන් මහ හඬින් හැඬූහ.....''

-චුල්ලහංස ජාතකය-
-ජාතක පොත-

ixl ,mkd

දුර දිග සිතා බලන්නා යම් තැනකට ඇතුළු වන්නේ
ඉන් පිටවන අන්දම ද දැනගෙන ය.

නොමිලේ බෙදා හැරීම පිණිසයි